

KISGRAFIKA

43. évfolyam. Megjelenik egy évben négyszer.

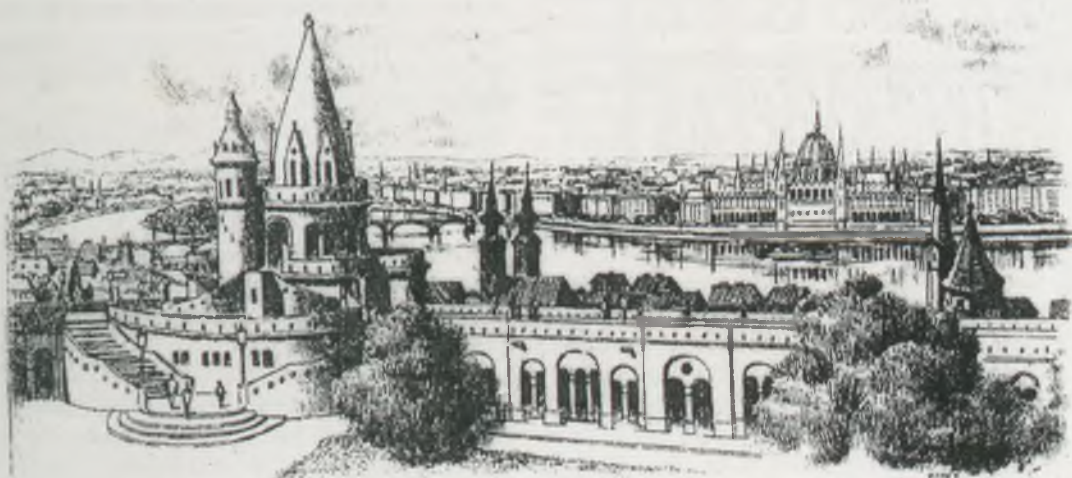
Kiadja a "Kisgrafika Barátok Köre Grafikagyűjtő és Művelődési Egyesület".

Postacím: 1538 Budapest, Pf. 519. E-mail: kisgrafika@freemail.hu

Szerkesztőbizottság: dr. Arató Antal, Katona Csaba, Király Zoltán, dr. Soós Imre.

Grafikai szerkesztő: Vincze László

Felelős kiadó: Palásthy Lajos titkár

Vertel József rézmetszete, C2

T A R T A L O M

SOMMAIRE - INHALT - SOMMARIO - CONTENTS

Pencho Kulekov: Ex libriseim.

Búcsú Karancsi Sándortól.

König Róbert: Equus et mundus.

Soós Imre: Kiállítás a Gutenberg Galériában.

Rácz Mária: Bakacsi Lajos születésnapja.

Salamon Árpád, szlovéniai grafikus.

SZEMLE - HÍREK - KÖNYVESPOLC

Nous saluons les participants du XXX. Congrès!

Wir begrüßen die Teilnehmer des XXX. Kongresses!

Salutiamo gli partecipanti del XXX. Congresso!

Our greetings to the presents of the XXX. Congress!

2004/2

PENCZO KULEKOV 80 ÉVES

Pencso Kulekov linómetszete, X3

A bolgár festészet és grafika egyik nagy mestere, a világhírű ex libris készítő művész, Pencso Kulekov ez év április 5-én ünnepelte nyolcvanadik születésnapját. Örömmel hallottuk a hírt, hogy ha egészségét ki is kezdték a kemény munkával eltelt évtizedek, ma is dolgozgat és elégedetten emlékezik azokra az évekre, amikor remek munkáival, egyéni stílusú híres ex libriseivel egyre-másra aratta sikereit szerte Európában, elsősorban Olaszországban, Magyarországon, Németországban, Oroszországban, majd Japánban is.

Pályafutása 1957-ben indult, miután 1955-ben befejezte Szófiában a Képzőművészeti Akadémiát.

Művészeti szerkesztője lett a *Mai Bulgária* című, sok nyelven megjelent képes folyóiratnak. Bár eleinte festett sajátos színvilágú, jelentős művészi értékű olajképeket, érdeklődése korán az alkalmazott grafikai műfajok felé fordult, és ma már életművének nagyobb részét fametszetei és linóleummetszetei, s e technikákkal készített nagyméretű képgrafikai és ex librisei jelentik. Nemzetközi sikereit is ezekkel aratta, így világszerte megalapozta a bolgár grafika, de különösen a kisgrafika elismertségét, népszerűségét.

Pencso Kulekov linómetszetei, X3

A magyar exlibris-gyűjtők is felfedezték mesteri tehetségét, eredeti stílusát, és miután magyarországi kapcsolatai kiszélesedtek, 1985-től az 1990-es évek közepéig több mint húsz ex librist metszett magyar gyűjtők nevére.

A magyar Kisgrafika Barátok Köre és a budapesti Bolgár Kulturális Intézet együttműködése eredményeként 1988-ban ex libriseiből kiállítás nyílt meg a budai Várban az Országos Széchenyi Könyvtárban, ahol közel kétszáz alkotását láthatta a magyar közönség, és a magyar média is sok cikkben méltatta Kulekov művészetét. Népszerűségét és elismertségét mutatja, hogy ezt követően Szófiában a Magyar Kulturális Intézet is rendezett ex libriseiből kiállítást, majd 1994-ben 70-edik születésnapja alkalmából a művész tiszteletére ugyanott az Intézet rendezte meg elsőként reprezentatív életmű-kiállítását.

Az évek haladtával azonban látása meggyengült és a mester az 510-dik ex libris után végleg letette a vésőt, a metszőkést. Miután megövegyült, Szófiát elhagyta és hazaköltözött szülőfalujába, falusi házába Hirevoban. Ám ott újra elővette az ecsetet és a festőpalettát. A falu templomából ellopták a régi ikonokat, ezért ő egész sor nagyméretű ikont, új szentképeket festett Hirevo temploma számára.

Az utóbbi néhány évben már csak írással foglalkozik: számítógépen írja emlékezeit, memoárjait, megírta Hirevo falu történetét. „*Ex libriseim*” címmel 2002-ben kisgrafikáinak, ex libriseinek keletkezési krónikáját vetette papírra, ebben részletesen ír külföldi kapcsolatairól, kiállításairól, néhány emlékezetes művének történetéről, végül pedig közli ex libriseinek teljes alkotásjegyzékét. A műveivel illusztrált 112 oldalas könyvecskére azonban Bulgáriában sem lehet könnyen kiadót találni, ezért printeren nyomtatott belőle nyolc számozott és aláírt példányt, a következő impresszum adatokkal: „Szamizdat Pencso Kulekov, Hirevo, 2002.”

Ebből a könyvből szeretnék átnyújtani néhány fejezetet a magyar kisgrafika-gyűjtőknek és mindazoknak, akik szeretik és csodálják a mester művészetét, gyakran kézzel színezett különösen szép ex libriseit. A szerzőnek pedig nyolcvanadik születésnapja alkalmából kívánunk jó egészséget és még sok hasznos, alkotó esztendőt.

PENCSE KULEKOV: EX LIBRISEIM

Pencso Kulekov ltnómetszete, X3

Az ex libris 3400 évvel ezelőtt jelent meg Egyiptomban, III. Amenophis fáraó uralkodásának idején. De mint könyvtulajdont jelölő címke, amelyet a könyv fedelének belső oldalára ragasztanak, hogy megjelölje a tulajdonost, 1470-ben tűnik fel Németországban. E kis könyvben nem foglalkozom az ex libris problémáival, keletkezésével és elterjedésével, mivel erről már sok könyvet írtak, hanem meg akarom ismertetni az olvasókat a kisgrafika e területén végzett munkásságommal, amely több mint negyven esztendőket foglalt le az életemből.

Az ex libris fogalmával 1955-ben találkoztam először, amikor befejeztem a Képzőművészeti Akadémiát és kompozíciókat kellett készítenem a diplomázók kiállítására. Szokás szerint valamennyi metszetemet kemény paszpartuba kellett raknom. Húsznál több, akvatinta technikával készített grafikáról volt szó. A kemény paszpartu kartonból készült, amelyen speciális késsel ferde szélű ablakot kellett vágni. Ezt általában mesteremberek készítették. Felkerestem tehát egy könyvkötő mestert, *Petko Sz. Petkovot*, akinek a műhelye a lakásom közelében állt. Később Petkóval jó barátok lettünk és rendszeresen látogattam.

Egy napon Petkó megkért, hogy készítsék a számára ex librist. Mivel eddig nem nagyon hallottam ilyenről, megismertetett az ex libris fogalmával és jelentőségével. Adott egy könyvtári könyvet, *Petar Karapetrov*: Az ősi Bulgária című művét, amelynek a gerincén kardforgató bolgár harcos volt látható egy erőd falánál. Arra kért, hogy hasonló témát alkalmazzak, kiegészítve a nevével és latin betűs „ex libris” felirattal. Ezt kívánsága szerint el is készítettem, így született meg első ex librisem. Aligha van rá okom, hogy büszkélkedjem vele, mivel linóleumra metszettem, egy olyan technikát kezdtem művelni, amelynek még nem voltam birtokában.

Minthogy magam is könyvbarát vagyok és van saját könyvtáram, így magamnak is terveztem ex librist.

Nyitott könyvet ábrázol, mellette váza áll festőecsetekkel. Nyomtattam belőle több tucatnyit és beragasztgattam a könyveimbe. Ezzel érdeklődésem az ex libris iránt véget is ért. A művészetnek ez a válfaja, a miniatűr grafika nyilván nem tudott megragadni. Tizenkét esztendőnek kellett eltelnie, hogy elkészítsem a következő négy ex librist. Már nem nagyon tetszett régi, saját könyvjegyem, s 1967-ben kedvem támadt újat csinálni. Ezúttal régi várat ábrázoltam egy katonával, a régi hagyományoknak megfelelő stílusban komponálva. Ezenkívül *Angel Angelov* régész és művész barátomnak is metszettem egy lapot,

amelyen régi pénzérme látható, kereszteslovaggal. Azt hiszem, ez volt addig készített ex libriseim közül a legsikerültebb.

Abban az időben a *Mai Bulgária* című folyóirat szerkesztőségében dolgoztam, amely a Bolgár Távirati Iroda hat nyelven, havonata megjelenő kiadványa volt, főszerkesztője *Nikolaj P. Todorov*, aki a híres író, *Petko J. Todorov*, az *Idillek a Jávorovi időkből* c. könyv szerzőjének a fia. Nagyon művelt fő, az összes művészet iránt érdeklődő szakember volt, s ő volt az, aki *Vaszil Ivanov* festőművésszel együtt állandóan művészi munkára ösztönzött. Ők buzdítottak arra, hogy megrendezsem első kiállításomat a Külföldi Baráti és Kulturális Kapcsolatok Bizottsága kiállítótermében 1962 júniusában. Mondom, folyton ösztönöztek és sarkalltak, mivel nem akartam rászanni magam, hogy kiállítást rendezek. Szinte erőszakkal vettek rá, hogy elfogadjam ezt a lehetőséget. Örökké hálás voltam ezért mindkét barátomnak, s az vagyok most is, amikor már régen megboldogultak.

Nikolaj Todorovnak ex librist metszettem, amely középkori tudóst ábrázol, amint gyertyafény mellett papírtekerés fölé hajolva ír. Ugyanekkor *Filip Kutevnek* is, aki megalapítója és hosszú évtizedeken át vezetője volt a világhírű bolgár Állami Népi Ének- és Táncegyüttesnek. Lombos fa látható rajta, ágain ülő, éneklő madarakkal. Azt hiszem ennek az ex librisnek három változatát készítettem el, a legutolsót 1981-ben „ex musicis”-ként, s ez bekerült a nagy *Exlibris Enciklopédia* 11-edik kötetébe.

A következő évben, 1970-ben csupán egyetlen ex librisem született. *Doncso Hltrov* újságíró rendelte, a BULGÁRIA c. folyóirat szerkesztője. Ezen is óbolgár lovas-katonára látható, s úgy gondoltam, hogy ez lesz az utolsó ilyenfajta alkotásom. Am kiderült, hogy majd még csak ezután fogok igazán elmélyedni ebben a műfajban.

1971-ben levelet kaptam az orosz művészettörténész és exlibris-gyűjtő *Szemjon G. Ivenszkij-től*, Vologda város Művészeti Galériájának igazgatójától, aki exlibris-cserére tett ajánlatot. Grafikus kollégám, *Georgi Pencsev* irányította hozzám, aki készített miniatűr grafikákat, de ex libriseket nem. Ivenszkij öt ex librist csatolt leveléhez orosz és nyugat-európai művészekről, köztük az osztrák *Otto Feil-től* és az olasz *Remo Wolf-tól*. Válaszoltam levelére és elküldtem én is öt munkámat. Ezzel kezdődtek a nemzetközi kapcsolataim az exlibris-művészet területén.

Teljes két évtizeden át leveleztünk és cseréltünk ex libriseket Ivenszkijjel, egészen az országainkban bekövetkezett rendszerváltozásig, de azután elvesztettük a koordinációt és kapcsolatunk megszakadt. Ivenszkij már a második levelében indítványozta, hogy készítsék számára magam választotta témájú, linómetszetű ex librist, amit gyűjteménye nyomataival honorál.

Beleegyeztem és metszettem neki a már említett *Nikolaj Todorovéhoz* hasonló stílusú, de teljesen más kompozíciójú könyvjegyet. Nagyon tetszett Ivenszkijnek, s majd kérte, hogy küldjem el neki a dűcot is, szeretne még nyomtatokat készíteni a cseréhez, más gyűjtőkkel. Nyomtattam magamnak a lapból tíz példányt, a dűcot pedig postára adtam. De amikor néhány év múlva magam is erőteljes cserébe kezdtem ex librist készítő művészekkel és gyűjtőkkel is, megkértem Ivenszkijt, küldjön a dúcból egy tucatnyi nyomtatot. Azt válaszolta, hogy amikor költözködött, az egyik doboz, tele a nevére készült ex librisek dúcaival, köztük az enyémmel, elveszett és nagyon sajnálja, de nem tudja teljesíteni kérésemet. Így

adódott, hogy ez a 14 számú ex librisem lett a legritkább, legveszteségesebb, nekem is csak egyetlen példánya maradt meg.

Be kell vallanom, hogy 1971 után megszerettem az ex librist és ezt főként Ivenszkijnek, a nagy gyűjtőnek köszönhetem. De úgy vélem, azért más oka is van, hogy megkedveltem ezt a műfajt. Mindnyájan tudjuk, hogy a totalitarizmus idején a rajzolás és sok más művészeti tevékenység nyersanyagai és eszközei szegényesek voltak. Jól emlékszem, hogy 1960-ban megjelent az üzletben egy nagyon jó minőségű, metszésre alkalmas linóleum. Vásároltam belőle halványzöld színben néhány négyzetméternyi, beborítani vele a konyha padlóját, és még néhány méternyi a művészi metszéshez. Rövidesen bekövetkezett az az idő, amikor ez a jó, metszésre is alkalmas linóleum eltűnt a boltokból, Később megjelent egy másfajta, amelynek a felülete valamilyen kemény műanyagréteggel volt bevonva, s lehet, hogy ez jobba, tartósabbá tette az építőipar számára, de nekünk, művészeknek alkalmatlan lett. Hamarosan rákényszerültem, hogy felveszem a konyha padlójáról és metszeteimhez használjam a linóleumot, s a cél érdekében a legkisebb darabkát is megmunkáltam, valamit metszettem rá. Így megszoktam a kis méreteket és talán ezért is szerettem meg a kisgrafikai formákat, s közülük főként az ex librist.

Az 1971-es évtől egyre több időt fordítottam rá és a grafikai műfajok e válfajában műveim száma jelentősen megnövekedett. Ebben az évben 21 ex librist metszettem linóleumra, főként barátaimnak és művész-kollégáimnak. Hármat a Szatíra Színház neves színésze, *Georgi Popov* részére: egyikre harlekint, a másik kettőre kukeri-témát (busó maszkhhoz hasonló álarcot viselő alak). Neves bolgár művészeknek és íróknak is véstem kukeri-maszkokat, mint *Decsko Uzunov* és *Rusztom Pomák* festők, vagy *Jordan Radicskov* és *Radoj Ralin* írók. Majd olasz barátaimnak, *Annamaria Scardovi*-nak és *Bonora Lafranco*-nak készítettem könyvjegyet, akik nagy barátai minden macskafélének, ezért könyvet olvasó macskákat ábrázoltam nekik. *Georgi Anasztaszov*-nak Sárkányölő Szent Györgyöt rajzoltam.

1972-ben nagy sikerrel rendeztem meg második kiállításomat, de ex libriseket nem állítottam ki, bár addigra több mint harmincat metszettem. Annak ellenére, hogy a tárlat előkészítése nagyon elfoglalt, mégis szenteltem rá időt, s főként szerkesztőségi kollégáim és az Idegennyelvi Irodalmi Kiadó munkatársai nevére, de másoknak is szívesen csináltam ex librist, mint *Nikolaj Hajtov* író, *Dimcsó Martinov* újságíró, *Dimitar Tocsev* költő, a történelmi re-

gényeiről híres *Dimitar Mantov*, vagy *Szvetla Hrisztova* szerkesztőnő, *Mihail Sterev* hegedűművész, *Anton Petkov* művész, stb., neves közéleti személyiségek.

Szintén elég termékeny volt az 1973-as év is: 24 lapot metszettem. Köztük *Emil Markov* írónak vitorlášahajóval utalva „Szárak kikötő” című híres könyvére.

Ebben az időben a RODOPI című folyóirat tördelő-szerkesztője voltam és összebarátkoztam annak főszerkesztőjével, *Nikolaj Hajtov* neves íróval. Ex librisén rodopei felkelő (hajdutin) alakját formáltam meg, mivel épp akkor adta ki Rodopei felkelők című könyvét. Ugyanitt *Dimitar Mihajlov* újságírónak mellső karmaiban könyvet tartó griffmadarat metszettem, *Mihail Karapaunov* művésznek pedig, aki szépen furulyázott, olyan lapot, amelyen régi kőfaragványon sípon játszó nőalak látható. Amikor nemsokára a szerkesztőségben szembe találkoztam Karapaunovval, azt kérdezte: „Miért nőnek ábrázoltál az ex librisemen?” Részletesen el kellett magyaráznom, hogy az ex libris nem a tulajdonos arcképe, hanem vagy hivatására utal, vagy érdeklődési körét fejezi ki. *Ognjan Danailov* barátomnak, aki dokumentumfilm-rendező és szenvedélyes numizmata, szép régi pénzérmét rajzoltam, *Szvitlen Kapszazov* költőnek, a Rodopi egyik szerkesztőjének pedig kopját emelő trák lovast. Saját nevemre is készítettem néhány könyvjegyet; egyik régi ikonfestőt, két másik stilizált lovast, a negyedik pedig a híres freskófestőt, a bojánai mestert ábrázolja.

Még ugyanebben az évben, 1973-ban folyóiratomban szerkesztősége beíratott egy hat-hónapos francia nyelvtanfolyamra, a fővárosközeli Banki üdülővároskában, az „alkotástól való eltiltás” feltétele mellett. Éljenjárom lettem hát, és kitűnő eredménnyel fejeztem be a tanfolyamot. Júliusban pedig gyakorlatra küldtek ki bennünket a dél-franciaországi Po városkába, ahol is a Bartu Egyetemen egyhónapos nyelvgyakorlaton vettünk részt. Itt ismerkedtem meg *Sylvianne Laban* egyetemista lánnyal, aki éppen akkor végezte a történelem szakot és a nyár folyamán a francia nyelv nyári tanfolyamainak egyik vezetőjeként dolgozott itt. Összebarátkoztunk és teljes két évtizeden át leveleztünk. Franciaországból hazatérve, készítettem számára néhány ex librist: az első stilizált madarat, a többiek erdőt ábrázoltak, mivel a lány neve a latin *silva* szóból ered, ami erdőt jelent.

A hetvenes évek elején műtermemben, a Mladoszt 1. városnegyedben meglátogatott egy magas, sovány, középkorú úr, bemutatkozott és beszélni akart velem. *Sztojan Stiklev*, a bolgár Tudományos Akadémia munkatársa volt, aki az ex libris műfajával foglalkozott. Nekem ajándékozta éppen akkor megjelent könyvét „Az ex libris” címmel, és elmondta, hogy csak néhány nappal ezelőtt tudta meg a címemet azzal, hogy én is készítek ex librist. Ezért keresett meg. Átnézte a munkáimat, addigra a számuk már száz körül járt, s ugyanakkor mindaz, amit sikerült könyvéhez az ex libris területén feltárnia bolgár művészekről, nem haladta meg a hetven darabot. Nagyon sajnálta, hogy ilyen későn hallott rólam s így nem vette fel könyvébe alkotásaimat. Nyomatokat és hozzájuk szükséges információkat kért az ex libriseimről, azzal, hogy az én munkásságomról is könyvet fog írni. Ám nemsokára megtudtam, hogy Stiklev meghalt és így terve nem valósult meg. Az *ex libris* című könyvét a Nemzeti Könyvtár adta ki, és mind nyomdatechnikája, mind megformálása elég szerény volt. Mégis nagyon fontos és hasznos, mert Bulgáriában az első ilyen jellegű szakkönyv, amely megismerteti az olvasót az ex librisről, annak lényegével, megjelenésével és elterjedésével világszerte.

Pencso Kulekov linómetszete, X3

Király Zoltán fordítása

„KÖSZÖNÖM A JÓ SZÓN A BOGOT”

Búcsú Karancsi Sándor grafikus és festőművésztől

Ez év januárjában vettem kézhez a Kolozsváron megjelenő Helikon című lap múlt évi 22. számát, amelyből megdöbbenéssel és őszinte fájdalommal értesültem, hogy Karancsi Sándor grafikus és festőművész barátom, barátunk, életének 72-ik évében szívroham következtében elhunyt.

Karancsi Sándor Arany János szülővárosában, Nagyszalontán látta meg a napvilágot 1932. április 2-án. A kolozsvári Művészeti Középiskolában majd a Ion Andreescu Képzőművészeti Főiskolán folytatta tanulmányait és kapott oklevelet 1962-ben.

Tanulmányait befejezve a később kedvessé „fogadott szülővárosában”, a gyergyószentmiklósi Salamon Ernő Liceumban lett rajztanár.

Gyergyószentmiklóson formálta-alakította ki azt a sajátos alkotói világot, amely nemcsak szűk környezetében, hanem csaknem egész Európában ismertté tette nevét, ex librisei és alkalmi grafikai révén.

1977 nyarán néhány napot töltött nálam Debrecenben és akkor családi vendégekönvünkbe a mellékelt rajzzal és beírással nyugtázta az eltöltött napokat. Később is találkoztunk még és a művészetekről, az alkotás folyamatáról sok-sok órán át folytattunk beszélgetést. S mindez történt úgy, mintha naponként találkoztunk volna, folytatódott, ahol korábban abbahagytuk.

Karancsi Sándor nyitott volt a világ dolgaiban éppen úgy, mint az európai művészeti szemléletben s az alkotás technikáját illetően.

A festészet mellett grafikai munkássága többszáz ex librisben és kis-grafikában, illetve sok-sok mese- és verseskönyv illusztrációban teljesedett ki.

Karancsi Sándor linómetszete, X3

Karancsi Sándor rézmetszete, C2

Ex libris munkásságát az 1976-os lissszaboni kongresszus második díja is fémjelzi.

Linóleummetszetek mellett rézmetszetek és rézkarcok sora jelzi művészetének változatos technikai megoldásait. Művészi fantáziája és a kézzel színezett lapok sora azt a beleérző képességét mutatja, amellyel megközelítette az embert, a megrendelőt, vagy éppen a barátot, akinek egy-egy ex librist vagy alkalmi grafikát készített. Alkotásainak humora, a hazai táj megjelenítése Erdélyről, azon belül is Gyergyóról tanúskodik.

Több önálló kiállítása volt szeretett Erdélyében, és Magyarországon is. Számatalan csoportos kiállításon képviselte azt a régióját Európának, amely elindította, lelkét, munkásságát formálta, alakította és emberi tartást adott neki ahhoz, hogy oktató-nevelő munkáját színvonalasan végezze.

Ismét szegényebbek lettünk egy jó emberrel, egy kiváló művész hagyott itt bennünket. Munkássága nemcsak egy láncszem a világ művészetének nagy folyamában, hanem szűkebb és tágabb körben meghatározó láncszeme is.

Úgy vélem, hogy a Kisgrafika Barátok Körének sok-sok tagja fájdalommal búcsúzik tőle és ugyanakkor szívet-lelket gyönyörködtető módon rendezgeti és „simogatja” gyűjteményének azokat a lapjait, amelyek Karancsi Sándor keze munkáját és ember-szerető lelkiségét közvetítik, adják tovább. Lezárult egy alkotói élet, a művek, az alkotások viszik tovább emléket, mert ő most is köszöni a jó szón a bogot.

Lenkey István

EQUUS ET MUNDUS AZAZ A LÓ ÉS A VILÁG

Tisztelt olvasók!

Kissé rendhagyó módon, nem grafikával, hanem egy rövid írással jelentkezem most e lap hasábjain.

Szeretném röviden összefoglalni egyetemi habilitációs előadásom tartalmát azzal a szándékkal, hogy az ősz folyamán, amennyiben a technikai feltételek rendelkezésemre állnak, a KBK tagjai előtt azt megismételjem.

Az előadást nagyszámú hallgatóság előtt 2004 május 6-án tartottam „Equus et mundus” címmel a Magyar Képzőművészeti Egyetem vetítőjében.

A ló megfigyelése, viselkedésének feltérképezése, mozgása, arányai, s az emberi történelem nagy eseményeinek kísérőjeként, – kiemelt szerepe az elmúlt évezredek küzdelmeiben megszámlálhatatlanul sok és hihetetlenül magas színvonalú művészi megfogalmazással gazdagította az elmúlt korok társadalmait, s ad a

ma embere számára is semmi mással nem rokonítható élményt, teljességekét.

Ami korábban már megszületett ebben a témakörben, azzal nem kívántam konkurrálni, hiszen azokat a jelentős alkotásokat nem lehet sem túlszárnyalni, sem pedig bajlódni az azonos módú újrafogalmazásokkal.

Inkább új szempontok alapján kívántam megjeleníteni ezt a gyönyörű lényt, úgy, hogy a ma szemlélőjének már egészen mást jelentsen, mint jelentett az elmúlt időkben, hiszen ahogyan a ló szerepe megváltozott az elmúlt évtizedekben, ugyanúgy a mi hozzá való viszonyunk is átalakul.

A vetített képek kiválogatásánál nagy szerepet játszott a tantárgyteremtő szándék.

A ló mozgáselemzése vizsgálódásaim egyik meghatározó „tárgya”. Egyik kiváló festőnk, Székely Bertalan körülbelül tíz évig tanulmányozta a ló anatómiáját és mozgását, de főleg az utóbbira tette a hangsúlyt. Őt kötetet tettek ki a ló mozgásával foglalkozó feljegyzései, az azokhoz készített számtalan ábrával. Ezeknek nagy része azonban – sajnos! – elveszett.

König Róbert tollrajzai, P1

Az az érdekes tény is hozzájárult ahhoz, hogy magam is más szempontból közelítsek ehhez a területhez, mivel Székely Bertalannal egyidőben Edward Muybridge már a fototechnika segítségével végezte tudományos kutatásait, s azóta magasfokú technikai eszközökkel, rendkívüli színvonalon térképezte fel a szakirodalom mindazt, amit e témáról tudni lehet, s hasznosítják az ilyen irányú ismereteket a sportteljesítmények fokozásához, valamint az állatgyógyászatban is.

Számomra ezek a tények érdekességek tehát, de eltérő szempontok vezéreltek egy másfajta irányba, a dinamika megjelenítésének új irányába, a magam egyedi módján.

Az előadás folyamán kitértem kultúrtörténeti, állatorvosi, hyppológiai és filozófiai szempontokra is, melyek teljessé kívánták tenni a „Ló és a Világ” kapcsolatról tartott értekezést.

König Róbert grafikus DLA, Habilitáció
Budapest, 2004. májusában.

KERÉKGYÁRTÓ-KISGRAFIKÁK A GUTENBERG GALÉRIÁBAN

Lapunk előző számában beszámoltunk arról, hogy a KBK februári összejövele *Kerékgyártó László* művésztagunk József körúti műteremlakásában folyt le. Írásunkban említés történt az ott látott, sokak számára a felfedezés erejével ható festményeiről, de a gyűjtők érdeklődéssel szemlélték „ártó” szignóval ellátott, linómetszetű ex libriseit is, melyek a mecénási tevékenységéről híres *Pesti-Tarjányi* gyűjtőpáros részére készültek.

A mintegy 120 darabra tehető kisgrafikai sorozatot a maga teljes egészében a május hónap folyamán a Gutenberg Galéria vitrinjeiben megrendezett kiállításon tekinthette át a nagyközönség.

A *Szávatné Burger Erzsébet* által megrendezett és *Szántó Erika* művészettörténész által megnyitott tárlat a főváros és az ország művelődéstörténetének számos intézményére, természeti értékére hívta fel a figyelmet. Látható volt ott kilenc magyar könyvtár ex librise és a budapesti kerületek helytörténeti Gyűjteményeire emlékeztető 25 lapos sorozat. A Népligetben 30 évvel ezelőtt létesült az Országpark. Az ezt létrehozó megyék mecénási tevékenységét 25 lapból álló sorozat öröközte meg. A budapesti közművállalatok munkájának fontosságára egy tucat kisgrafika emlékeztetett a kiállításon, ahol látható volt még a 2004. év érdekessége is, a *Lazányi János László* magyarázó szövegével kísért 15 darabos úrkutatási linómetszet-sorozat.

A főváros központjában működő, nagy látogatottságú galéria jól kivilágított vitrinjeivel ezúttal több héten át a kisgrafika ügyének szószólója volt, méltóképpen

Kerékgyártó László linómetszete, X3

mutatva be a Tarjányi-Pesti gyűjtőpáros sokoldalú érdeklődését, egyben „ártó” grafikusművésznünk alkotói tevékenységének értékeit is.

Soós Imre

HÍREK SZEGEDRŐL

Bakacsi Lajos festő, grafikusművész tagunk születésnap kiállítás megnyitójára jöttünk össze 2004 február 20-án délután a Somogyi Könyvtár első emeletén.

A szép számú rangos közönséget Dr. *Szökefalvi Nagy Erzsébet* a könyvtár igazgatónője köszöntötte. A kiállítási meghívóra a művész Tóth Árpád néhány sorát írta:

*Kerek szemekkel,
Gyerek szemekkel,
Ámulni még, mint valaha,
Ha még lehetne,
Be jót tehetne
Szemmel egy vidám csoda.*

Ez készítette dr. Zenei Józsefet körünk tanár tagját, hogy kellemes orgánumával felolvassa a verset. A kiállítást *Kálló György* tanár ajánlotta figyelmünkbe, saját benyomásainak közzétételével, József Attila idézetekkel szemléletesebbé téve.

Városunk polgármesterének jókívánságait oklevél és virágcsokor kíséretében *Pappné Zántó Rita* a Kulturális osztály vezetője adta át. A falakon lévő festmények alatt három tárlóba 60 fa- linómetszet és számítógép technikával készült kisgrafikát láthatunk.

Az ex librisek emléket állítanak a már fizikailag közünk nem lévő gyűjtőknek és ott találjuk a neveikre készült lapokat is, így a díjazott Erkel sorozatot is.

A kiállított kisgrafikákat a művész felajánlotta a Somogyi Könyvtárnak, melyet az igazgatónő köszönettel elfogadott.

Bakacsi Lajos tanár munkájára utal a negyedik tárló, melyben tehetséges tanítványai metszetei láthatók. A kiállítás megtekintése után a Zene szobában Rácz Mária megköszönte a művésznak a szép élményt nyújtó kiállítást és pályájáról faggatta. A jó hangulatú estnek a könyvtár zárórája vetett véget.

Rácz Mária

Bakacsi Lajos rajza, CAD

Kálló György: Bakacsi Lajos kiállításának megnyitójára

Köszönet a Somogyi könyvtárnak, mely nemes hagyományait követve, a Múzsák testvérisége nevében nemcsak a szó, a zene, de a látvány üzenetével is törekszik szolgálni az olvasóit. A falakon és a tárlókban most felsorakozó alkotásoknak, képeknek, grafikáknak Bakacsi Lajos „teremtett világának” a nézői is így leginkább a könyvtárlátogatók lesznek, akik tájékozódni, eligazodni, lelkiekben épülni jöttek ide. Ám a polcokról, gondolákról – akárcsak találomra – leemelnek néhány újságot, folyóiratot, az olvasottak sokszor juttatják

eszükbé Vörösmarty döbbenetét vagy Hamvas Béla súlyos végkövetkeztetéseit. Azt, hogy egész civilizált világunk, az úgynevezett hasznosság, okosság, célszerűség anyagi maghatározottság rendje valójában zürzavar, kábulat, káprázat. Az aranykorból, az Éden isteni rendjéből kihullott ember vakságából kevés út vezet vissza. Vissza, a Harmóniába, tulajdonképpen fajtánkhhoz méltó, igazi önmagunkhoz. Az egyik lehetséges út épp a művészeté.

Érzékenységgel, képzeletével, ihletével az alkotó van a tisztánlátás (vidia) képességének birtokában. Ha megértjük jeleit, segítségével kikapaszkodhatunk a hétköznapiság sivár realitásából. Mert minden igaz művészet, kortól, irányzatoktól függetlenül lényege szerint romantikus,

„Csak ami nincs, annak van bokra,
csak ami lesz, az a virág,
ami van, széthull darabokra.” (J. A.)

Bakacsi Lajos látványvilága is ekként romantikus. Színes akvarell, tus képeinek szinte mindegyike a kétféle valóság (és melyik az igazi?) feszültségét festi meg.

A Rend és káosz a sor élére helyezve szinte programszerűen szólaltatja meg az alapélményt. A látvány festőien ábrázolt kópiája helyett, eltávolodva tőle, de jeleiben valamit (többet, kevesebbet) mégis megőrizve abból, a kifejezés absztrakt eszközeivel a lélek élményei, szomjúsága, látomásai tárgyiasulnak a képeken.

Az „okosság” számára megfejthetetlen paradoxonok születnek így. Pl. a szín minimalizálásával: *Táj kékekben*, a néven nevezett (képi) képtelenséggel: *A Semmi kapuja*. Más módon kelt hasonló benyomást Bakacsi Lajos piktúrájának új leleménye, az a papír-applikációs vagy kollázs technika, ami alig jelenlétével egyrészt koncentrált figyelemre készíti a nézőt, a kompozícióban pedig „el-feltűnő” plaszticitásával, alig sejlő vonalas geometrikusságával a szemlélet vázolt kétféleségének finom dinamikájú kifejezője.

A kiállítás leginkább szívenütő képsora *A fák halála I.-VII.* A monochrom tus technika a fotót, a tasizmust, a távol-keleti tusrajzokat idézi fel, a képek tartalma okán: a gyászt. A tudatosan megszerkesztett sorozatban érezhető érzelmi fokozás utolsó két „állomása” magyarázza ezen alkotások születését.

A VI. képen kiszáradt csonka fűzfák antropomorf csoportját látjuk, mintegy végvonaglásukba merevedve. A csoportozat szuggesztív jelképisége oda-vissza működteti a képzeletet. „Emberarcú” haldoklásuk átélhetővé teszi a természet drámai pusztulását, de a fák (életfa) agóniája az emberlét tragikumának riasztó mementója is. A VII., utolsó képen az apokalipszis fekete napjának fényében, perzselő szelének örvényében látunk rá... Mire is? „Amit szemeddel sejtessz, szíveddel várd ki azt” (J. A.)

A tárlat bemutatja Bakacsi Lajos kisgrafikai alkotásainak gyűjteményét is. Lapjain leginkább kedvelt technikáját, a linómetszést, annak virtuóz könnyedségét, tökélyét csodálhatjuk legtöbbször. Líraiság, humor, groteszk egyaránt képi formát nyer ezeken a kis remekműveken.

Ajánlom a kiállítást gazdag táplálékul kedves Mindannyiuknak.

Bakacsi Lajos linómetszetei, X3

EGY SZLOVÉNIAI MAGYAR GRAFIKUS: SALAMON ÁRPÁD

1930 szept. 7-én született Szabadkán. Ott is végezte iskolai tanulmányait magyar nyelven. A tanítóképzői diploma megszerzése után Szlovéniába költözött. Hodoson, Lendván és Muraszombaton tanított.

Tanulmányait Ljubljanában folytatta a Pedagógiai Akadémián, ahol 1954-ben szerezte meg diplomáját. 1961-ig tanított Lendván. Időközben a murántúli iskolákban szakköröket szervezett a tanítóság számára, ahol hallgatói megismerkedtek a rajz, festészet és grafika alapvető technikáival. 1961-ben elköltözött Velenjébe, ahonnan nyugdíjazása után Slovenské Konjicébe költözött, ahol ma is lakik. Itt van grafikai és festő műterme. De még ma is a velenjei grafikai műhely vezetője. Keze alól sok jó grafikus került ki és tanult tovább a ljubljanei Képzőművészeti Akadémián. Majd minden grafikai technikában dolgozik, de legjobban szereti a linó és fametszeteket, hidegtűt, rézkarcot. Témáit a mindennapi életből meríti. Leegyszerűsített formákkal dolgozik. Munkáira jellemző a négyzetes kompozíció. Attól függetlenül, hogy pedagógiai munkássága mellett sokat dolgozott, mégis az ifjúság nevelése és azokkal való elfoglaltsága rányomta bélyegét alkotásaira. Éppen ezért, mert állandóan valami újat akart nyújtani, egy különösen szép alkotótevékenységet vállalt: új utakat és megoldásokat keresett és talált is. Kutatásai különösen érdekesek ma, amikor a festészet és a grafika terén a 20. század sok „izmusa” telítette a művészeket.

Salamon Árpád linómetszete, X3

Munkásságáról mind a fiatalabb, mind az idősebb művésztársai és a műkritikusok elismerően és meghajlással nyilatkoznak. Annak ellenére, hogy nem fejlesztette ki „saját” irányzatát, hanem kutató, munkái elérték az érdekes egységet, melyek elvontságuk ellenére is érthetők. Munkásságáért sok elismerést és díjat kapott. Neve szerepel a *Kortárs Magyar Művészeti Lexikon*-ban is. (Enciklopédia Kiadó, 2001)

A közelmúltban voltak kiállításai Miskolcon, Budapesten, Kecskeméten és Hatvanban is.

Címe: Arpad Salamon, Aškerčeva 4. 3210 Slovenske Konjice, Szlovénia.

IN MEMORIAM DR. DEMETER JENŐ

Ex libris
Dr. Demeter Jenő
Kós Károly
1977

Kós Károly tollrajza, P1

Május 10-én töltötte volna 70. esztendejét és idén, november 18-án immár húsz éve lesz, hogy nincs közöttünk az „Erdővidék fővárosában”, Baróton működő kiváló, kardiológiára szakosodott belgyógyász szakorvos, a nemzetközi hírű ex libris gyűjtő, sokunk szeretve tisztelt *Döméje*.

Aesculapius elkötelezett híve, a gyógyítás apostola volt. Betegei csak szuperlatívuszokban fogalmazva emlegettek. Szívgyógyászatra szakosodását sokan predesztinációnak fogták fel, hiszen maga is koszorúér-infarkttal küszködött – noha szakorvosi vizsgáját jóval megbetegedése előtt, még 1965-ben tette le a bukaresti Coltea kórházban – s végül kevéssel 50. életévének betöltése után ebben a „népbetegségben” hunyt el. Ám áldott, szép emléke tovább él nemcsak családtagjai, de volt páciensei, jó barátai, a szélrózsa minden irányában élő kisgrafikai gyűjtőtársai szívében/lelkében is.

Saját nevére a legjobb, nemzetközi hírű grafikusművészek által alkotott több tucatnyi lappal ex libris gyűjteményét mintegy félezer gyűjtőtárral cserebevéve gazdagította. Az általa többször is megrendezett Erdővidéki Orvosi Napokat mindig összekötötte egy-egy emlékezetes ex libris kiállítással is.

Baróti kopjafás sírod előtt imaginárius kalaplevétel-le állunk meg, s kívánjuk Neked: Dömécske, nyugodj békében!

Gábor Dénes cikke a *Művelődés* c. újságban.

BESZÁMOLÓ A SZT. BENEDEK ISKOLA EX LIBRIS PÁLYÁZATÁRÓL

Mint arról előző számunkban hírt adtunk, az ifjúság bevonásának céljából ex libris pályázatot hirdetett a budapesti Szt. Benedek iskola. A pályázaton számos iskola sok diákja vett részt.

A pályamunkákat az iskola kiállította és 2004 márc. 22-én ünnepélyes díjátadás volt. A beérkezett ex libriseket egy háromtagú zsűri értékelte, melynek tagjai Tavasz Noémi és Ūrmös Péter grafikusok, valamint Palásthy Lajos volt. Mintegy 275 alkotás közül kellett a legjobbakat kiválasztani.

A helyezések korcsoportok szerint történtek: 4 kategóriában. A díjazottak emléklapot kaptak saját ex librisükkkel, valamint könyvjutalomban részesültek. A díjazott munkák egy kis füzetben lettek közre adva, melyet mindenki megkapott. Mivel korunkban sem az olvasásnak, sem a művészeteknek nincs meg az a becsülete és igénye, mely joggal elvárható lenne, ezért nagy jelentőségű az ilyen pályázat, mely ráirányítja az ifjúság figyelmét ezekre az értékekre úgy, hogy ők maguk is aktív résztvevői az alkotói folyamatnak.

S Z E M L E

A svéd egyesület EXLIBRISCIRKULÄRET című folyóiratának februárban megjelent 2004/1. száma *Leila Lehtiranta* finn újságíró két cikkét is közli. Közülük az egyik magyar vonatkozású, ugyanis három jelenkori grafikuművésznőről szól. Angol nyelvű cikkének már a címe is figyelemre méltó. Magyar fordításban így hangzik: A tekintélyes magyar könyvjegyek kulturális értékei.

Kőhegyi Gyula munkásságának ismertetésével kezdődik az írás, mely áttekinti az 1933-ban született művész életpályáját, megemlítve a Károlyi Alapítvány vendégeként a franciaországi Vence-ben töltött időt is. Művészetéről szólva kiemeli a szerző a Van Gogh évforduló alkalmára készített három kisgrafikáját, melyek példányai már a hollandiai Nuenen város hírneves Dokumentációs Központjába is eljutottak. A cikk 3 alkotás mellett fényképet közöl a művészről. Ez utóbbit róla a Fészek Klubban maga a finn hölgy készítette.

Az 1936-ban született *Imre Lajos* a cikkben szereplő második művésznünk. Családjának erdélyi származására és az alkotó ottani kapcsolataira utalva említés történik mintegy 70 ex libriséről és 24 kiállításáról. Róla is készített fotót a szerző, közli is ezt a cikkben a művész 3 alkotása kíséretében.

Végül két alkotást közöl a cikk a három alkotó közül a legfiatalabb *Ūrmös Péter*től. Ő is készített kisgrafikát Van Gogh emlékére (és ez is látható az illusztrációk között), de Don Quijote és Columbus is szerepel az általa alkotott mintegy 300 ex librisen. Az olaszországi ösztöndíjban részesült Ūrmösről megemlíti még a szerző azokat az országokat is, ahol kiállította már műveit és elismeréssel szól rajzpedagógiai munkásságáról.

A finn EXLIBRIS UUTISET 94. számának lapszemléje múlt évi 3. számunk tartalmát ismerteti és közli *Horváth Hermína* egy munkáját. A kis macskát és madarat ábrázoló grafika Dieltjens gyűjtő nevére készült.

A finnek EXLIBRIS UUTISET c. lapjának 95. számában ugyancsak *Leila Lehtiranta* cikkét közli. A magyar ex libris ügyének fáradhatatlan népszerűsítője itt *Ūrmös Péter*ről közöl hosszabb ismertetést. A finn nyelvű írást a magyar művész fényképe és 3 alkotásának képe kíséri. Magyarra fordítása után az írást egy későbbi számunkban közölni fogjuk.

Az előző lapszemle-cikkekben említett finn újságíró, *Lehtiranta* asszony május végén Juha keresztnevű férjével közel egy hetet töltött Magyarországon. Ezalatt találkozott néhány budapesti művésszel. végigsétált velük a Világörökség részét képező Dunakorzón, megcsodálhatták a felújított Bazilikát és az annak kupolájáról élvezhető panorámát. Leila

ExLibriS OIVA MIKOLA

Aarto Nordman tusrajza, P1

asszony ezúttal pompás kiadvánnyal lepte meg magyar barátait. Az általa szerkesztett 110 oldalas kötet a METSÄN MERKKI címet viseli és az erdővel és az erdészettel kapcsolatos könyvjegyek gyűjteményét jelenti. Ilyen témájú kisgrafikákból nyílt kiállítás a közelmúltban a finnországi Lusto város Erdészeti Múzeumában. A novemberig tartó tárlaton mintegy másfélszáz olyan ex libris látható, melyek témája a fa és az erdő. A kiállítás anyaga finn gyűjtők adományából jött létre s ezzel vetették meg az alapját a tematikus gyűjteménynek. A L. Lehtiranta által szerkesztett, tördelt és megjelenített finn nyelvű kiadvány valamennyi ex libris képét közli eredeti színekben és méretben, így már átlapozva is pompás, kaleidoszkóp-szerű képet kaphattunk napjaink finn ex libris művészetéről.

Az EXLIBRIS ABOENSIS 46. számában *Leila Lehtiranta* két oldalnyi cikket közöl *Imre Lajos* munkásságáról, a művész fényképének és hat fametszetű alkotásának reprodukciójával. Életpályájának ismertetése során megemlíti mestereit, Kós Károlyt és Gy. Szabó Bélát. Témaválasztásának körét a természetben és az építészetben jelöli meg. A finn szerzőnő írásá-

ban gyakran hivatkozik Koós Judithnak az alkotóról korábban megjelent tanulmányára.

A 66. évében járó L'EX LIBRIS FRANÇAIS 230. száma 16 oldalon, gazdag illusztrációs anyaggal jelent meg. E szám szinte teljes terjedelmét Zdenko G. Alexy szlovák művész munkásságának szenteli. Ebben tizenegy oldalt tesz ki a megalkotott 180 ex libriséről készült, igen részletes alkotásjegyzéke. Ezt követi 27 ilyen alkotásának színes képe. Gazdag bel- és külföldi lapszemléjükben folyóiratunkról is igen rokonszenves módon emlékeznek meg.

A MITTEILUNGEN DER Ö.E.G. 2004. évi áprilisi száma a Wels-ben rendezendő XXX. kongresszus előkészületének jegyében látott napvilágot. Egy írásukból megtudtuk, hogy az osztrák egyesület fennállásának 100. évfordulójára, ez alkalomra évkönyvük 63. kötete is megjelenik. Egy cikkükben áttekintik az eddigi kongresszusok és a FISAE történetét és közlik részletes programját.

Az 56. évfolyamát kezdő NORDISK EXLIBRIS TIDSSKRIFT 2004/1. számában Klaus Rödel a jövőbe tekintve megemlíti, hogy 24 oldalnyi terjedelmű, gazdagon illusztrált lapjuk terjedelmét nem kívánják megváltoztatni. Bár a dán egyesületben is tapasztalják a tagság előregedését, a gyűjtők tájékoztatásának érdeke ezt kívánja.

A Prágában megjelenő KNIZKI ZNACKA 2004/1. számának mellékleteként megjelent az előző évfolyam számainak tartalom jegyzéke. Ebből kiténik, hogy ebben az időszakban egyetlen magyar művésztől, Vén Zoltántól közöltek illusztrációt, a kötet. 97. oldalán. A lapból azt is megtudtuk, hogy a cseh egyesület éves kongresszusát a nagy történelmi múltú Opava (Troppau) városban rendezik meg szeptember 25-26. napjain.

A belga BOOKMERK utóbbi négy évfolyamának összesített tartalomjegyzékét kapta meg titkárunk a közel-múltban. Ebből kiténik, hogy magyar művészekről az alábbiak szerint közöltek illusztrációt: Egy művel szerepel: Drahos István, ifj. Feszt László, Gál Ferenc, Karancsi Sándor, Kaveczy Zoltán, Kazinczy Gábor, Kékesi László, Moskál Tibor, Müller Árpád és Nagy Árpád Dániel. Két-két alkotásával szerepel a négy évfolyamban: László Anna, Stettner Béla és Várkonyi Károly. Három-három alkotást közöltek Fery Antal és Vén Zoltán grafikusművészekről.

Az üzleti élet, szállítmányozás és logisztika kérdéseivel foglalkozó, nívós külsejű folyóirat, a TRANZIT májusi számába a gyűjtőket is érdeklő cikk jelent meg szerkesztőbizottságunk tagja, Soós László tollából. A könyvek egykori őrzőjéről, az ex librisről szól az írás, áttekintve e nagyműtű kisgrafika történetét, egykori és mai szerepét. Ez utóbbinak megvilágítására a lap közli Fery Antal két, jól sikerült fametszetű lapját is. Ezek egyikét bemutatjuk.

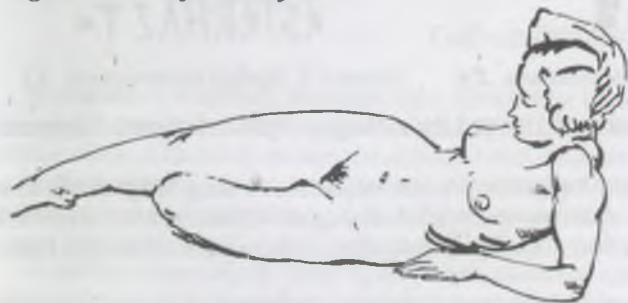
Fery Antal fametszete, X2

H Í R E K

Lippóczy Miklós kedves gyűjtőtársunk 2004. május 16-án elhunyt. Nekrológot következő számunkban közlünk róla.

A budapesti Kálvin tér közelében lévő Ráday Galériában áprilisban kiállítást rendeztek Varga Nándor Lajos (1895-1978) grafikusművész alkotásaiból. Körünk egykori elnökét a szépen rendezett tárlaton mintegy 20 olajfestménye, fél tucatnyi nagyméretű rézkarca és ugyanennyi, remekbe készült akvarellje képviselte. Kisgrafika nem szerepelt a kiállításon, így Reá emlékezésül egy ott látott tollrajzát közöljük.

Varga Nándor Lajos tollrajza, P1

„Madonna voltam bélyegen” címmel figyelemreméltó adás hangzott el május 2-án az M2 televízió műsorában. Ennek során Légrády Sándor grafikusművésztől az a hölgy emlékezett meg, akinek arcvonásairól egykor a mester híressé vált madonnás bélyegét megalkotta. A neves bélyegtervezőnek 1938-ban a Szent István Év alkalmára készített, emlékezetes sorozatában szerepel ez a bélyeg. Alkotójukról meg kell említenünk, hogy Légrády Sándor tagja volt a KBK-nak. A Pilvax-ban rendezett összejöveteleinket jelenlétével, értékes hozzászólásaival tette a jelenlévők számára emlékezetessé.

Hollandiából érkezett hozzánk a WRITTEN AUCTION No. 1. című katalógus, melyet a Denver városban működő egyik cég adott ki árverésre kínált kisgrafikáiról. A 600 tételt meghaladó jegyzékben magyar művészek is szerepelnek. Két-két rézkarca ex librist tüntettek fel Conrad Gyula és Gara Arnold neve alatt. Kékesi Lászlót hat, Vén Zoltánt pedig tizenegy mélynyomású grafikája képviseli. A művek kikiáltási ára 4 és 7 euró között mozog.

A „Papírvarázs Fesztivál” címet viselő rendezvényt április végén láthatta a közönség a Ráday utcában. A Magyar Rézkarcoló Művészek Egyesülete által hagyományt teremtő szándékkal rendezett programsorozatban a papír kapta a főszere-

pet. A papírhajtogatás, papírfestés, papírmerítés és könyv-restaurálás mellett az ex libris is szót kapott. A Ráday utca 27. sz. alatti Galéria IX. kiállítóteremben többek között *Molnár István, Sárkány Győző, Kónig Róbert, Vén Zoltán, Kőhegyi Gyula, Űrmös Péter* műveit láthatta a közönség. (Az alkotók neveit a tablókon látott sorrendben közöltük.

A Nemzeti Galériában nagyszabású kiállítás keretében „KLIMT, SCHIELE, KOKOSCHKA” címmel a 20. századelő osztrák-magyar művészeti kapcsolatait mutatták be. A képző

és iparművészetre is kiterjedő bemutatón nagy örömmel fedezhettük fel, hogy a kiállítás rendezői gondoltak a kisgrafikára is: egy tárlóban osztrák és magyar művészek néhány ex librisét láthatta az érdeklődő. Éppen csak arra volt alkalmas, hogy felvillantssa ezt a területet. A magyar művészeket *Nagy Sándor* képviselte „Lippich könyve” c. lappal, *Kozma Lajos* két ex librisrel, továbbá *Sassy Attila* (művész nevén *Aiglon*) két lappal. *Ditény József* egy munkával volt látható. Az osztrák grafikát *Josef Hoffmann, Kolomann Moser, Gustav Klimt* ex librisei jelezték. Szerepelt még *Bayros Ilona de Madarassy-Beck* nevére készített heliogravürrel.

K Ö N Y V E S P O L C

Bálint Ferenc rézkarcai

A pécsi Házmaster Kft. nyomdájában spirál kötésű cím és telefon regiszter készült az elmúlt évek valamelyikében, de hozzám csak ez évben jutott el. A regisztert Bálint Ferenc Komlón élő grafikusművész 22 darab színes ex librise díszíti.

Bálint Ferenc zömében kézzel színezett rézmetszet és rézkarc ex libriseit e kiadványban ofszet-nyomdatechnikai kivitelben sokszorosították. Mindezek ellenére dicséret illeti az ismeretlen megrendelőt és kiadót, hogy egy ilyen mindennapi használatra szánt kiadványban az emberektől kissé távol álló művészeti alkotások propagálását vállalta fel. Bálint Ferenc eme 22 ex librisén tájak (zömében Erdély tájai), növények, virágok, humor és természetesen az emberi szépség-igény és a békeesség-vágy jelenik meg.

Úgy vélem, hogy e kisdéd kiadvánnyal a Kiadó a hazai ex libris művészet egy jeles képviselőjét népszerűsíti és ismerteti meg. Reménységeim szerint ébresztgetője az ex libris kultúra újraélesztésének és talán könyveink ily módon történő megjelölésének.

Lenkey István

Bálint Ferenc rézkarca, C3/C4

(E telefon regiszter Budapesten a Litea Könyvesboltban „Bálint Ferenc rézkarcai” címmel kapható. (P. L.)

Ex librisek és portrék

Szöllősy Géza linómetszete, X3/2

Thébesz Gábor linómetszete, X3

Kovács Z. Zoltán linómetszete, X3

2002-ben SZÓ-KÉP címmel adta közre a Magyar Szabadalmi Hivatal és a Magyar Iparművészeti Egyetem reprezentatív 68 lapos, 140x165 mm méretű füzetecskéjét.

E kötetben az Iparművészeti Egyetem foto és grafika szakos hallgatóinak művei jelennek meg. Íróportrék és a nevükre készített ex librisek állnak egymás mellett egy-egy oldalpáron. A kötetet Kopek Gábor rektorhelyettes bevezető sorai után Bacskai Sándor írását tartalmazza, melyben a Szellemi tulajdon világnapján a Károlyi Palotában kiállított ex librisekről és író-portrékról beszél.

A kis füzet 21 ex libris mellett a következő 22 író portréját mutatja be, néhány könyv és írás gyakorlattal: Bächer Iván, Bodor Ádám, Cserna-Szabó András, Csukás István, Eszterházy Péter, Faludy György, Garaczi László,

Határ Győző, Jókai Anna, Karátson Gábor, Kocsi István, Kornis Mihály, Lázár Ervin, Parti Nagy Lajos, Sebeők János, Somlyó György, Szilágyi István, Tandori Dezső, Tar Sándor, Varró Dániel, Vámos Miklós, Závoda Pál. Leendő grafikus és fotóművészeink alkotásai arról tanúskodnak, hogy mind szellemi, mind az emberi értékek megragadásához rendelkeznek elegendő és szükséges energiákkal. Technikailag pedig olyan magas szinten vannak, hogy az egységesülő Európában szerénytelenség nélkül követelhetnek helyet maguknak. S ezek az alkotások alkalmassá teszik őket, hogy ott legyenek a legjobbak között.

Lenkey István

Radványi Károly kisgrafikai

Kiadja a Királyhágómelléki Református Egyházkerület az Úr 2002. évének adventjében. (A4 méret, 35 p.)

Radványi Kálmán fametszete, X2

Ez a kiadvány a mai ex libris és grafika gyűjtők előtt már alig ismert erdélyi grafikus munkásságát mutatja be, s mint ilyen hézagpótló. Radványi Kálmán, aki Radványi Román Károly néven is dolgozott, 1900-ban született, és 1957-ben hunyt el. Alkotó élete teljében a 30-as, 40-es években volt. A nagyváradi születésű művész mindvégig hű maradt szülővárosához, jóban rosszban nem hagyta el. A kiadványban életrajzát fia, ifj. Radványi Kálmán adja közre. Ebből megtudjuk, hogy a művész már a korán, négyéves korában elvesztette édesapját, ami sok megpróbáltatást jelentett számára.

Középiskolái elvégzése után unokabátyjánál, Béres Károly nyomdásznál betűszedő tanuló lett. Jó rajzkészsége fiatalkorában ismert lett. Az ipariskolában Mottl Román Pál volt a rajztanára, akitől rajzot és fametszést tanult. Tőle kapott inspirációt ex libris készítésre is. Első ex librisét 1920-ban készítette. Gyorsan lett elismert grafikus, munkáit Nagyváradon, Kolozsváron, Tordán, Brassóban és Bukarestben mutatták be. 1930-ban már meghívták tanári állásra a bukaresti Grafikai szakiskolára, betűsze-

dést és művészi könyvdíszítést oktatni. 1931-ben egy romániai városba hívták nyomdavezetői állás betöltésére.

Ő azonban nem élt a lehetőségekkel, maradt Nagyváradon. Még ugyanezen évben unokatestvéreivel Béres Károllyal és Béres Sándorral megalapították a Kálvin nyomdát. A nyomdát ellátta rajzokkal, metszetekkel, illusztrációkkal. 1932-ben az akkor megalakult Nagyvárad Szépművészeti Társaság tagja, és már annak első kiállításán tizennégy munkával szerepelt. Ekkor már rendszeresen készített ex librist. Az elsőt mint említettük 1920-ban készítette, az utolsót 1955-ben. E két dátum között mintegy háromszáz ex librist és alkalmi grafikát alkotott.

1932-ben a Magyar Exlibrisgyűjtők és Grafikabarátok Egyesületének tagja, és ennek az egyesületnek első kiadványa Román Károly könyvjegyei. Az előszót Lyka Károly művészettörténész írta. A nyomást, a díszítés elemeit, a szedést saját maga végezte. Az 1936-ban megjelent Nyomdászati Lexikon ismerteti munkásságát. Híre Magyarországon és Románián kívül a világ minden részére eljutott.

Szerkesztette a nagyváradi Turista Élet c. lapot, és annak grafikai munkáját is ő alkotta. Szerette a kalotaszegi népművészetet. Bútort is faragott és festett az „igaz forrásra” emlékeztető elemek felhasználásával.

A második világháború és az utána következő idők az ismert változásokkal derékbatörték karrierjét. Grafikai-nak nyomódúcait a nyomdák államosítása után elégették. Az államosított nyomdában kapott állást, de 1952-ben egy alaptalanul rágalmazó feljelentés miatt elvesztette állását. Egy vidéki vállalatnál kapott sok megalázó álláskeresés után munkahelyet. Azonban energiáit a körülmények felemésztették, s bár betegsége miatt nyugdíjazták, 1956-ban állapota rosszabbodott, s 1957 jan. 20-án elhunyt. Halálának hírért szülővárosának sajtója nem közölte!

Munkái bizonyítják, nem élt hiába! Non omnis moriar!

A kiadványt *Szíves ajánló* c. bevezetővel Csűry István és értékeléssel *Isten tudtával* címmel Barabás Zoltán, a kiadvány szerkesztője látta el.

A kötet végig ex libriseket és alkalmi grafikákat tartalmaz az alábbi részletezésben; *A könyv dicsérete* 23 db., *Nyomdászat* 7 db., *Vallásos témák* 25 db., *Magyar motívumok* 18 db., *Természetjárás* 15 db., *Művészet* 11 db., *Orvosi témák* 7 db., *Virágok* 12 db., *Madarak* 4 db., *Heraldika* 4 db., *Elmúlás* 14. db. grafikát tartalmaz.

P-y

Gábor Dénes: Mítosz és valóság

Gondolatok a székely himnuszról c. kis könyve Pápan 3. kiadásban jelent meg május folyamán. 22-én ünnepélyes keretek között mutatták be a pápai Művelődési Központban, az ottani kiadó Horváth Károly ny. magyar tanár és a szerző jelenlétében. A kis könyvecske címlapján Cseh Gusztávnak a kisfia, Cseh Áron nevére készült, székely kaput ábrázoló ex librist helyezték el eme 3. kiadásnál is. Mottónak Kányádi Sándor: *A mi utcánk* c. verséből választott két soros idézet olvasható a kapu bejáratában: „Akit innen tarisznyáltak, azt egykönnyen nem fogja az élet piszka, mert itt még a sár is tiszta.” (Megjegyzendő, hogy Cseh Áron ma a Kolozsvárott működő Magyar konzulátus főkonzulja.)

A székely himnuszról szóló könyv bemutatójával egyidejűleg 15 tablóból álló ex libris kiállítás is a közönség elé került, tulajdonképpen ugyanaz az anyag, ami néhány éve a Salgótarjáni Városi Könyvtárban volt kiállítva.

G. D.

EGYESÜLETI HÍREK

Nevezetes évfordulók

- 10 éve hunyt el Fery Antal grafikus (jún. 30)
- 20 éve hunyt el Stettner Béla grafikus (máj. 30) és dr. Demeter Jenő gyűjtő (nov. 18.)
- 40 éve hunyt el Kaveczky Zoltán grafikus (aug. 25)
- 50 éve hunyt el Horváth Endre grafikus
- 60 éve hunyt el Vadász Endre és Szoboszlai Mata János grafikus
- 75 éve hunyt el Gara Arnold grafikus (aug. 19)
- 90 éve született Füle Mihály grafikus
- 85 éve született Kékesi László (szept 17)
- 70 éve született Gross Arnold grafikus (nov. 25)
- 70 éve született dr. Gombos László gyűjtő (máj. 11)
- 60 éve született Póka György grafikus (ápr. 6)

Összeállította: Arató Antal

Vincze László linómetszete, X3

Szoboszlai Mata János fametszete, X2

Vadász Endre fametszete, X2

Budapesti összejöveteleinket július és augusztus hónapokban szüneteltetjük. Szeptemberben a Fészek-klúb kerthelyiségében leszünk, októberben előre láthatólag Olexa József grafikus műtermében (XIII. Bulcsu u. 20.) találkozunk, novemberben és decemberben a Fészek-klubban jönnénk össze.

Kérjük azon néhány tagunkat, akik feledékenységéből eddig nem fizették be az ez évi tagdíjat, a mellékelt csekken haladéktalanul rendezzék - 1200 Ft, - mert ennek hiányában a *Kisgrafika* 2004/3 számát nem lesz módunkban megküldeni. Felülfizetést köszönettel elfogadunk, a szerény anyagi helyzetünk miatt.

Palásthy Lajos titkár

A WELSI KONGRESSZUS DELEGÁCIÓINAK TÉMÁI

O. Premstaller úr elnökletével megtárgyalják a következőket:

A jelenlevő delegációk számbavétele a távollevők kimentése.

Jelentés a XX. kongresszus részére.

Új tagegyesületek a FISAE-ben.

A XXI. Kongresszus helyének eldöntése (meghívás Svájc-ból).

A FISAE elnökének, valamint első és második helyettesének megválasztása

(Javaslat: első helyettes Premstaller úr, második helyettes K. Rödel úr.

A végrehajtó titkárság megválasztása.

A XXXII. Kongresszus (2008) helyének előzetes kiválasztása (meghívás Kínából).

XXXIII. Kongresszus (2010) helyének előzetes kiválasztása (meghívás Franciaországból).

B. Junod: számítógépes tervezés pályázat.

W. E. Butler: FISAE honlap.

T. Oost: Ex libris katalógizálása.

Az ex libris gyűjtés helyzete és jövője. (Panenka, Szlovákia, T. Piironen (Finnország), Csehország.

FISAE kitüntetések.

R É S U M É

Sous le titre „Mes exlibris” écrit sur ses telles créations l'illustre bulgare *Pencso Kulekov*. (La traduction du texte par *Király Zoltán*.) L'artiste raconte la chronique de leur formation, mentionne ses relations étrangères, ses expositions.

István Lenke publie une notice nécrologique sur son ami *Sándor Karacsi*, artiste graveur de Transsylvanie.

Nous publions la communication de *Róbert König* (docteur *Liberalium Artium*) retenti à l'Université des Beaux-Arts de Budapest sous le titre „Le cheval et l'univers”.

Imre Soós écrit sur l'exposition de petite gravure de *László Kerékgyártó* (Galerie Gutenberg, Budapest).

Mme *Mária Rác* donne un compte rendu sur l'exposition de *Lajos Bakacsi* organisée à Szeged, à l'occasion de l'anniversaire de l'artiste.

Nous publions l'article sur l'artiste graveur *Árpád Salamon*, domicilié en Sloveenie.

Rubriques ultérieurs: Revue de presse, Nouvelles, Bibliophilie.

I N H A L T

Zoltán Király: Der bulgarische Grafiker *Pencso Kulekov* verfaßte 2002 unter dem Titel „Meine Exlibrisse“ die Chronik der Entstehung seiner Kleingrafiken und Exlibrisse. Er berichtet über seine Auslandsbeziehungen, Ausstellungen, die Geschichte einiger seiner denkwürdigen Werke und gibt einen vollständigen Katalog seiner Exlibrisse.

István Lenkey: Abschied vom siebenbürgischen Grafiker *Sándor Karacsi*, mit dem der Verfasser freundschaftliche Beziehung pflegte.

Róbert König DLA Habil.: Das Pferd und die Welt aus der Sicht eines Grafikers. Vortrag an der Universität der Bildenden Künste, Budapest.

Imre Soós: Die Grafiken von *László Kerékgyártó* für *László Pesti* und *Ferenc Tarjányi*. Ausstellung in der Budapester Galerie Gutenberg.

Nachrichten aus Szeged: Bericht von *Mária Rác* über die Geburtstagsfeier für *Lajos Bakacsi*, Eröffnungsrede von *György Kálló* anlässlich der Ausstellung.

Ein ungarischer Grafiker in Slowenien: *Árpád Salamon*.

Presseschau, Nachrichten, Buchbesprechung.

S O M M A R I O

Zoltán Király: Il grafico bulgaro *Pencio Kulekov* nel 2002 ha scritto la cronaca dei suoi ex libris e delle sue piccole grafiche con il titolo „I miei ex libris”. Parla ampiamente delle sue relazioni con l'estero, delle sue esposizioni, descrive la nascita di alcune importanti opere e pubblica anche la lista completa dei propri lavori, che sarà pubblicata sul nostro prossimo numero.

István Lenkey: Addio al grafico transilvano *Sándor Karacsi*. L'autore é stato un buon amico dell'artista.

Conferenza del grafico *Róbert König* DLA, Habil. all'Università delle Belle Arti, dal titolo „Il cavallo e il mondo visti da un grafico”.

Imre Soós: Le grafiche realizzate da *László Kerékgyártó* per *László Pesti* e *Ferenc Tarjányi*. Esposizione alla Galleria Gutenberg.

Notizie da Szeged. Il rapporto di *Mária Rác* sui festeggiamenti organizzati in occasione del compleanno del grafico *Lajos Bakacsi*. Il discorso inaugurale di *György Kálló*, pronunciato all'esposizione di *Bakacsi*.

Un grafico ungherese della Slovenia: *Árpád Salamon*.

Rassegna di riviste, Notizie, Rassegna di libri.

S U M M A R Y

Zoltán Király: the Bulgarian graphic artist *Pencho Kulekov* in 2002 under the title „My exlibris” wrote about his works, his foreign relations, exhibitions, publishing the list of all his works. On our next issue we'll publish this list.

István Lenkey: Farewell to the graphic artist from Transylvania *Sándor Karacsi*. *Karacsi* was a good friend of the author.

The conference of *Róbert König* DLA, Habil. at the University of Fine Arts, „The horse and the world, seen by the artist”

Imre Soós: The works of *László Kerékgyártó* made for *László Pesti* and *Ferenc Tarjányi*. Exhibition in the Gutenberg Gallery.

News from Szeged. *Mária Rác* on the birthday of the graphic artist *Lajos Bakacsi*. The speech of *György Kálló* at the exhibition of *Bakacsi*.

A Hungarian graphic artist from Slovenia: *Árpád Salamon*.

Press review, news, book review.

Vincze László linómetszete, X3

Várkonyi Károly fametszete, X2

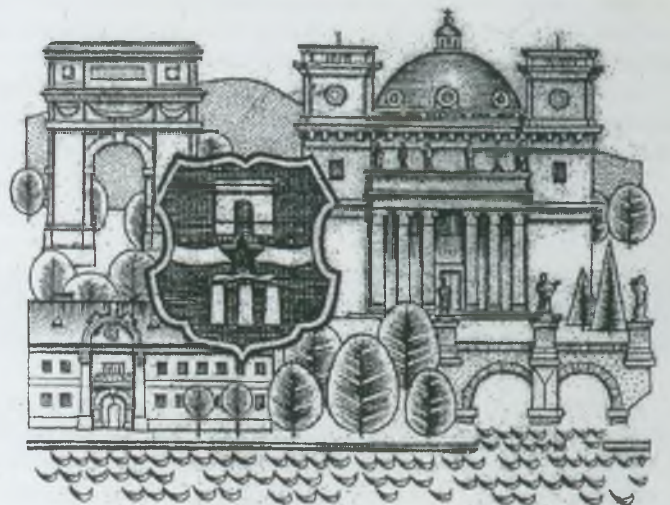
Bordás Ferenc fametszete, X2

Fery Antal fametszete, X2

Petry Béla tollrajza, P1

Vertel József rézmetszete, C2